

**АЙЫРЛАЛ = БИЛЕ, ЭРГИМ
ЭШТЕР ХЕРЭЭЖЕННЕР!**

В. Волченконун чураан плакады.

СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ

Делегейниң херээженнер Хүнү—Март 8-зи-
биле холбаштыр СЭКП ТК-ның
КЫЙГЫРЫ

Эргим эштер херээженнер!
Бистин иелеривис, утба-дунмаларымыс, өнүктүривис!
Коммунизмниң идеяларын тургузукчулары, бистин алдар-
лыг ажалышчы херээженнеривис!

Делегейниң херээженнер Хүнү март 8-зи-биле, хосталга
болгаш дең эрге, национал хамаарышпас чорук, демократия
болгаш социализм дээш, бүгү делегейге тайбың дээш деми-
селге бүгү делегейниң херээженнериниң сырый каттыжыш-
кынының болгаш эп-сеткил каттыштырылганын Хүнү-биле
холбаштыр Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп
Комитеди силерге чүрөктин ханызындан изиг байыр чедирип,
амыр-мендинерни айтырып тур.

Совет улустун бүгү-ле төөгүдүг тинделгелеринде херээ-
женнерниң ролу улуг чаагай. Советтерниң эрге-чагыргазы дээш
олар эр улус-биле хол-холундан туттунчуп алгаш демисей-
кенер, хамааты дайынның болгаш Ада-чуртунуң Улус дайыны-
ның калдыг-дошкун чылдарында Октябрьниң чаалал алыш-
кынынын боо-чепсекти холунга туткаш камгалашканнар бол-
гаш сеш чыл планирарының чылдарында социализм тургу-
зушкунуна улуг салышкынын боттарының эрес-маадыр-
лыг күш-ажылы-биле киргенер.

Марксизм-ленинизмниң, пролетаржы интернационализмниң
болгаш улустарының найыралының улуг чаагай идеяларынга,
Коммунистг партияга кижизиттирген бүгү совет республика-
ларын херээженнери кижиги төрөлгөтөниң чырыктыгы келер
үези—коммунизмге эр улус-биле калды чыгыс одурдага бөгүн
база чоруп орат. Каа-даа— фабрикаларда болгаш за-
водтарда, колхозтарда болгаш совхозтарда, калды камгала-
лының, улус чырыдышкынының системасында, эртемде, че-
чен чогаалда болгаш уран чүүлде совет херээженнер бот-
тарының сорук кирген чогадыкчы ажал-ижи-биле социалистг
Төрөн чуртун алдаржыдып турарлар.

Күрүнени, чуртуну улус ажал-агыын эргелеп башка-
рында херээженнер көскү черин ээлеп турар. Олар хөй-хөй
туттур бүүдүргелерин, эртем албан черлерин, колхозтарын,
совхозтарын баштап, күрүнне эрге-чагыргазының дээди орган-
нарының—СЭРЭ-ниң Дээди Советиниң, эвилелешкен бол-
гаш автономнуң республикаларын Дээди Советтериниң ажи-
лынга, чер-чер Советтериниң болгаш хөй-ниити организация-
ларының ажал-чорудулганын шуут кирип турарлар.

Совет херээженнериниң эрес-маадырлыг күш-ажылын, Тө-
рөн чуртун мурнунга оларның ачы-хадыазын Коммунистг
партия, Совет чазак болгаш бүгү совет улус төлөтин-биле
уялеп көргөн: бир миллион ажыг херээженнер чазактын

шаннаалдары-биле шанныггар, үш муң хире херээженнер
Совет Эвилелиниң Маадыры болгаш Социалистг Күш-
ажылдын Маадыры деп хүндүлүг аттарын чоргаарал-биле
эдилеп чоруурлар.

Социализмни болгаш коммунизмни тургузарынга совет
херээженнерниң болгаш оларның акы-думма социалистг
чурттарда маадырлыг өнүктүрениң чедишкенин, быжы-
гып турар интернационалчы эп-сеткил каттыштырылганы
капиталистг болгаш колония чурттарда ажалчы херээженнер-
ни мөлчүгдөлгө болгаш дарлалга удур, хосталга болгаш
национал хамаарышпас чорук дээш, демократия болгаш тай-
бың дээш идеяларын демиселге сорук кирип турар.

Бүгү чурттарны херээженнеринде дайынга-удур демисел-
ден артык бедик болгаш чаагай сорулгалар чок. Уругларга
амыдыралды берип база оларны кижизидип турар херээ-
женнер тайбыны камгалаар дээш улам туруштуг демисейлп ту-
рар. Олар Вьетнамга удур америк агрессияны болгаш Конго-
нун херектеринге ханныг колгаарлаашкыны доп-дораан ком-
сакдырын негеп, барын-герман милитаристтерни ядролуг чеп-
сек-биле чепсеглээринге удур шийтирилг демисейлп ту-
рарлар.

Дайынның империалистг кысыкчыларынга удур, быжыг
тайбын дээш демиселчилерниң бирги одурунда бистин чур-
тувустун херээженнери чоруп турар. Олар Комму-
нистг партияны болгаш Совет чазактын чорудуп турар
тайбынга ынакшылдыг ленинчи даштыкы политиказын изи-
биле дөткөп база боттарының Төрөн чуртунун күчүзүн бы-
жыглаарынга болгаш алдаржыдарынга күштерин харамнан-
майн турарлар.

Тайбынны быжыглаар дээш моон сонгаар-даа мога чокка
демисейлп, бүгү чурттарны ажалчы херээженнери-биле ин-
тернационалчы эп-сеткил каттыштырылганын бүгү хемчег-
лери болгаш болгаш калбартыр, оларның чыгыс эвни
болгаш сырый каттыжышкынын быжыглаар деп, Совет Эви-
лелиниң бүгү херээженнерин СЭКП ТК кыйгырып тур.

Бистин эргим өнүктүривис!

Силерге чаагай калдыкшылды, улуг аас-кежикти, чырык-
тыг тайбын амыдыралды Коммунистг партия, бүгү совет
улус изи-биле күзеп тур!

Коммунизмни тургузукчулары, чер кырынга кижилерниң
тайбыны болгаш аас-кежин дээш чүткүлдү демиселчилер—
совет херээженнерге йөрээл болгаш алдар!

Бүгү делегейниң ажалчы херээженнери делгерезин!

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТГ ПАРТИАЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ.

АМЫДЫРАЛДЫҢ МААДЫРЛЫГ ЧОРУКТАРЫН ЧЕЧЕН ЧОГААЛГА

Россияның чогаалчыларының ийги съездизинде

МОСКВА. (СЭТА). Россияның чо-
гаалчыларының бижи турар но-
нарынга амгы шагын маадыры,
тудужу, демиселди чүткүлдүг, хай-
нышкыныг амыдыралы-биле кир-
ген турар ужурулг—миллион-мил-
лион кижилерниң негедеш шак
мынды. Бүгү-ле ораторларын чу-
гааларында ол сиңиккен.

РСФСР-ниң чогаалчыларының
съездизи март 5-те бодунуң ажи-
лын угулчулган.

Чогаалчы В. Кетлинскийниң (Ле-
нинград) чугаалында совет чечен чо-
гаалдын салым-чолунга баалды со-
нуурал сиңиккен болган. Илет-
келч-биле каашышкан, В. Кетлин-
ский аныктарың дыты нини ли-
тературжу дылдан хажыпас ужу-
луг дээр күзелин база илгерилей.

Расул Гамзатовуң (Дагестан) чу-
гаазы чүткүлдүг, уран-чечен хевир-
будушту болган. Канзы-даа бай-
даларда харымсалгалыг болурун
сагыш-сеткилин кагбас ужурулг бис
деп ол чугаалаан. Бистин маргыл-
дааларының нарын чүүлери ба-
дунчүтүп, бүгү-ле бедилерини
донун дораан на чече кааптас

Бистин хөй националдыг чурту-
вуска чугула ужу-дузалыг чогаал-
дарын бир дылдан еске дытче оу-
дур чорукка С. Данилов (Якутия)
доктаган. Акы-думма совет лите-
ратураларың демниг чечен чогаал
харылаа-холбаам бөгүн оңа чу-
тула апарган. Кыңаллажык чогаал-
чы организациялар акы-думма дыл-
дарже оулаага номнарны ажи бол-
гаш шыгыны шийлп алыр керек.

А. Кешоков (Кабардин-Балкария)
алжир өнүктүр-биле чоотка чаагы
ужуражышкынынын сактып чу-
гаалаан. Чогаалчының республика-
лынга совет литературалык канчаар
тургустуруп, делегейни алжир өн-
нүктөр сонугураан.

Парлаага талазы-биле комитеттиң
тургустунганынга байыр чедирип-
шаан, ук комитет ной үндүрер чер-
лерин ажалын ажи таарыштырып,
угаап-баштаар боор деп күзелин
А. Кешоков чугаалаан.

Н. Рыленков (Смоленск) бодунуң
чугаалын шүдүгдөлгө тураскалган.
Чаз салгакчыларга шүлүк чогаал-
дарының арыг алдым чедип турар
деп ол чугаалаан.

Март бештин хураалында Е. Ни-
пович (Москва), Н. Данилов (Бурят
АССР), Н. Рогов (Хабаровск), А. Со-
фронов (Москва), РСФСР-ниң Бу-
тура министры А. Попов, РСФСР-ниң
парлаага талазы-биле Күрүнне ко-
митетин даргазы Б. Стукалин болгаш
оң-лаа ескелер база санал берген-
ер.

Делегейниң ийги дайынның
үезинде үлүгтөгөн кемниг херектер-
лиг нацисти дериң идегеттерин ис-
тер-сүренин комсакыр тутайынга
Германияның Федеративтг Респу-
бликазында белектеп турар хоойлу-
га удуралышкынының резолюцияны
съездизин тайларын чыгыс үн-биле
хүлээп алган.

Акы-думма республикаларын ли-
тератураларының өмүзөшкөн съезди-
ниң тайларынга А. Баумя (Литва),
К. Лордипанидзе (Грузия),
П. Заднипро (Молдавия), Зульфия
(Узбекистан), К. Джантосов (Киргиз-
ия) байыр чедиргенер.

Март 6-ла съезд бодунуң ажалын
үртүчүлгөн.

БҮГҮ ЧҮРТТАРЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, НАТТЫЖЫНАР!

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда
үндүлелеткен

1965 ч.

МАРТ

7

ВОСКРЕСЕНЬЕ

№ 55 (6074).

Өртөз 2 көп.

БИСТИҢ ХЕРЭЭЖЕН ӨННҮКТЕРИВИС

Бистин иелеривис, херээжен өн-
нүктүривис болгаш утба, дунмала-
рымыс бо хүннерде кайтамчы өө-
рушкүлүг байырлап турар. Март 8-
зи-биле улустарын Хосталга, Дең
эргези, Тайбыны, Найыралы болгаш
Аас-кежин дээш демиселге бүгү деле-
гейниң ажалчы херээженнериниң
чактыс эвиниң болгаш эп-сеткил
каттыштырылганын Хүнү-биле
холбаштыр оларга Төрөн чуртун
чедирген изиг байырын, бүгү совет
кижилерни чүрөктин ханызындан
амыр-мендини күзөниң бистин ал-
дарлыг херээженнеривис оңа аас-
кежиктиг байдалда хүлээп ал турар.
Совет херээжен кижиги Төрөн чур-
тун чаагай чорутка бодунуң чогаал-
дыкчы, күш-ажылы энергиялыг
бербешаан, бүгү талазы-биле бол-
базырап, идея талазы-биле өзүп,
угаап-богал талазы-биле байлп ту-
рар.

Ол дугайын Тываның херээжен-
нериниң ажал-ишчи чижээ-биле көр-
гүзүп болур. Бисте нинтиңиң күш-
ажылында кижилериниң барык-ла 50
хуузу, ажалын болгаш албан-хаак-
чыларың 42,7 хуузу, улус өөрдил-
гезиниң ажалдачыларында чүс ки-
жиниң-не чедени, калды камгала-
лының ажалдачыларының 86 хуу-
зу, хөй-ниити чеченлиге база тур-
лар албан черлериниң ажалдачы-
ларының болгаш өгө кластар баш-
чыларының барык-ла шүтүзү хер-
ээженер. Республиканың ажал-
агы, культура тургузушкунуңда
херээженнер дыка улуг черин ээлеп
турарынын тодаргай көргүзүп ол-
дур.

Типографияга үжөн ажыг чыл
ажылаан, дептерлэр чехтин масте-
ры Анна Коробова, дарыныкчы Рал
Монгуш, Ас-Довуракта дашчы Анто-
нива Федосеева, Дову-Аксиниң чу-
курдузу Анна Хурума, «Тыва туду-
ту» трезиниң шүтүктүр-маалары
Евдокья Чудиновская, республика-
ның бодун чыгыс мун чыгыс саан-
чыларының чырымының бирги че-
риде чоруп турар Клара Долзат,
Социалистг Күш-ажылдын Маады-
ры, «Тэзис» совхозтун хойжузу,
Маадыр не Уруле Кандан, Тыва
АССР-ниң алдарлыг малчыны, Өвүр
районда «Торгалды» колхозтун хөй-

жум Донгак Дондун, дуржулга стан-
циясында бызаа ажаакчызы Л. Спи-
рина, Танды районда агроном Ольга
Чуева, «Өк» совхозта зоотехник
Манефа Сметанина, РСФСР-ниң шко-
лааларының алдарлыг башкылары
Зоя Сапогова, Вера Ладанова, Ак-кыс
Оюн, РСФСР-ниң алдарлыг амчизи
Надежда Веселова, СЭКП Тес-Хем
райкомунуң секретары Мария Ми-
чимаа дөң чижектиг еске-даа хөй-
хөй кайтамчы күш-ажылы бол-
гаш хөй-ниитичи кижилерни деле-
гейниң херээженнер байырларының
бо хүннеринде опалал демделгелери
өөрүчүг. Херээженнериң аразын-
дан шак мыдыг алдар-сугалыг киж-
илериниң шыларлап үнүп кээп ту-
рарынга бүгү Тыва чоргаарлыр.

СЭКП-ниң Программаның амды-
ралга чедишкениг боттандырыл-
га боттарының төлөтпг салыш-
кынын бистин херээжен өннүктүри-
вис моон сонгаар-даа өстүрер дээр-
зинге бузурар бис.

Хөй-хөй херээженнер чер-чер Со-
веттеринде, партия, профсоюз, кооп-
ератив, комсомол организацияла-
рында, массалыг ажи-тура эвилел-
деринде болгаш нинтилеринде
ажыдап турар. Чер-чер Советтери-
ниң депутаттарының кандидаттары
Тываның херээженнеринде 1057
кижи депштитирген болгаш бүгү кан-
дидаттарың 40 ажыг хуузу болган.
Тываның херээженнеринде үш ки-
жи бистин Төрөн чуртувустун эрге-
чагыргазының Дээди органы—СЭРЭ-
ниң Дээди Советиниң депутаттары.
Олар Тываның бүгү чонунуң улуг
идеялар алдарлыг-биле шынылып
турарлар.

Бистин Коммунистг партиязы-
ның Төп Комитетиниң не херээ-
женерге мындыг кыйгыры болгаш улуг
идеялар бар:

— Силерниң өстүрүп турар уру-
ларыңар коммунистг нинтилерге
чурттаар. Боттарыңарың оолары-
ны болгаш кыстарыңарың комму-
низмниң херээнге бердинге, ак сет-
килде, меделерде, күш-ажыла
ынакшылдыг хамаатылар кылдыр,
бистин социалистг улуг Төрөн чу-
тувустун чалбыштыг патриоттары
кылдыр кижизидинер!

Бот талазы-биле Тываның херэ-
эженери улуг чедишкенин: 331
кижи маадыр не болган. 10 муң
ажыг не «Иениң алдары» орден-биле,
«Иениң медалы» медаль-биле шаң-
наткан. Илер уругтары кижилер
талазы-биле боттарының хүндүлүг
болгаш харымсалгалыг хүлээлгезин-
ге моон сонгаар-даа улам шыңчы
болуурлар.

Улетпурун херээжен ажалчы-
нары болгаш инженер-техниктиг
ажылдакчылары чеди чылдың сөөд-
үг шийтирилг чынынын бүүдүргө
планин болгаш социалистг хуаал-
гелерин хуусаа бетинде күсөлдүр
дээш, техниктиг депшигге дээш, күш-
ажылы бүүдүрүчүлүгүн, продукци-
нын шынарын бедилер дээш улам-на
кызымак ажыдаарлар.

Совет көзөниң бүгү-ле херээжен
ажыл-ишчилерин көдө ажал-агыг
хөгүдүлгөдө тургустунган сорулга-
лары чедишкениг күсөлдүр дээш
бүгү улустун демиселини мурнуку
одурунга туржур, шөлдөрин унш
дүжүктүр чоруту. мал ажалының
продуктулун бедилеринге эрес-лиги
баарлар, тараа, өтү, дук, сүт болгаш
көдө ажал-агынын еске-даа про-
дуктуларын бүдүрерин көвүдери-
ниң бүгү кураалыларын илередиң
тынар болгаш оңу долдуу-биле ажы-
лаарлар.

Интернационализмниң принципте-
ринге шыны совет херээженнер
тайбың дээш демиселди аванга-
дыга турбушаан, социализмниң
орту-биле бар чорур боттарының
даштыкы утба, думалары-биле са-
гыш-сеткилн делегей херээженне-
ринин бо байырларынын хүнүлө
катыштырып турар.

Совет нинтилерде амдырал, аажы-
чан үндүлүп-биле чаартырган. Ин-
чалла-даа чамлык эр кижилерде хер-
ээженнерин дорамчылга чоруттар-
тын чамлык артыкчылары ам-лаа
бар. Херээженнериң хүндүлөөс,
оларның өөрдилгези, хөй-ниитичи
ажыл-чорудулаага киржигезе чу-
тутул кызыгаарлаа чоруттар-биле
партия организациялары, күрүнне
болгаш хөй-ниити органы моон
сонгаар-даа шийтирилг демисейлр.

Маадырлыг совет херээженнерге
алдар болгаш йөрээл!

СОҢГУЛДАГА УТКУШТУР

ЧОННУҢ ИДЕГЕЛИ

БАРЫН-ХЕМЧИК. Кызыл-Ма-
жалык суур Советинге сонгулаа та-
лазы-биле № 28 сонгулаа округунуң
сонгукчуларының депутатка кандаат
Салмак Чамалбаев Дык-биле ужу-
ражышкыны бурун болуп эркен.

1937 чылдан бээр ажалын болуп
келген, быжыкчы мастер, ам неспо-
нер, районда караа көзүбүдестерин
иниңилерин эге организация дара-
зы ам Дык болза бодунуң бузуу-
ла ак сеткилдиг күш-ажылы-биле
чонунуң улуг идеялар чаалап алган
кижилериниң бирээзи. Оон холуңда
республика болгаш район организа-

цияларының 6 Хүндүлө бижикири
бар. Караа көзүбүдестерин Бүгү-рос-
сия нинтилериниң эң Дыктын ажи
алын база демделген, ертектең чүл-
беле шийаан, Москва хоорайжы
экспурсияга чаалап турар.

Сонгукчулар боттарының бо кан-
дидатынгу улуг идеялар база катал
илеректен болгаш хөй-ниитичи ажал-
чорудулганын оон чаа-чаа чедиш-
киниңилерг болурун күзүс.

Олар боттарынын чагыларын ба-
за чугаалаан. Ылаңгы Кызыл-Ма-
жалык суурун арыг-шевер байда-

лын, чурттакчы чонуну суг-биле хан-
дырылганын экижилерин, суурда чу-
нар бажымын доктаамал ажалда-
рын, чурттага бажынарының сеп-
телерин чорударын депутатка кан-
дидатты даччыштыр суур Советинде
сонгукчулар негези.

Чер-чер Советтеринге сонгулаа хү-
нунас коммунисттерин болгаш пар-
тия кижигиң эстестерин бузулбас
бодунуң кандидаттары дээш бот-
тарының балдылашкынынын бөөрин
хураалын киржикчилери хуаалган.

Тожудан медээлер

ТОЖУ. «Совет Тыва» колхозта сон-
гукчулар район Советиниң депутат-
тарыга кандааттар: райкүсөөм
даргазы Оюн Оолак, мурнакчы ачы
Барсан Дагбайжы, Азас көдө Совет-
тин депутаттары кандаат Аракча
Сондаа олар-биле ужуражышкыны
ниң хураалына чыгыларлар.

Депутаттары кандааттарын ажал-
чорудулганын дугайында бу-
зуреттиргенерин илеткелерини сон-
гукчулар амыла болгаш кандаат-
тарга ажал-ишчи чагыларын берген-
ер.

Ажыл-ишчи байдалга

АРЫГ-УЗУУ. Улуг-Хем районунуң
«УТКА 25 чылы» совхозунун Ак-Ту-
ру салбырының Чаш-Тал сүт-бараан
фермасынын мурнакчы саанчызы,
район Советиниң депутаттыга кан-
дидат Кызыл Күрүмалы мыла сонгу-
лаа округунуң сонгукчулары-биле
ужурашкан.

Республиканын көдө ажал-агы-
нын ажал-ишчилериниң социалистг
чарымын, эгесекчи болган бо
совхозтун чедишкенин, социалистг
хүлээлгелерин күсөлдүр дээш
салбырын, ферманын тараамаалары,
малчынары канчаар ажалдап тура-
рың бузургаси кижиги—зоотехник

Виктор Мактар хураалын киржикчи-
леринге чугаалап берген. Ол оон
ийаг депутатка кандааттарын доңчу
намдарын сонгукчуларга тааныштыр-
ган.

Депутатка кандаат Кызыл Күр-
наады сөс алгаш, сонгукчуларын
анаа улуг идеялар дээш өөрүп че-
тиргенин илередиң, «Социалистг ча-
рышка бодунуң канчаар киржин ту-
рарын чугаалап берген. Бо чылым
бир инекке олаштыр 1550 кило-
граммдан азыс авес сүтү саарын
ол хүлээрген.

Ак-Туру салбыр ук совхозтун
салбырлар аразында социалистг ча-
рымынын бирги черин ээлеп, шийлчп
чоруп Кызыл тукту тудуп турар. Ол
чедишкенин улам быжыглаарын
сонгукчулар хүлээрген.

Чангыс эп- сеткил-биле

КЫЗЫЛ хоорай Советинге сон-
гулаа талазы-биле транспорттун
№ 31, транспорттун № 32 чөөн тала-
мы, Енисейниң № 33 сонгулаа округ-
тарының сонгукчулары депутаттар-
га кандидаттар-биле № 8 ажитун-
туга журашкан. Мехлоконаниң
начальниги В. П. Бачин, чорукчу
Т. Е. Лесертовская, дараалыга ком-
бинатиниң дараалыкчыны Р. Ш. Мо-
ногуш олар чонун кандидаттары бо-
луп турарын, оларның күш-ажымы
болгаш хөй-ниитичи ажал-чоруду-
газын бузуреттирген кижилер сон-
гукчуларга тааныштыр болгаш
марттың 14-те сонгулаага чангыс
кижи дег киржирине оларны кый-
гырып турганнар.

М. ОСУР-ООЛ.

БУЯНЫҢ ИЕЛЕР, АЖЫЛ-ИШЧИ ӨҢКҮТЕР

Херээженер коммунизмнің идепкейлиг тургузукчулары

„Бистин маадырыбыс“

(ЧУРУМАЛ)

чылады каан. Ол—он уруларын иези. Бо чылдын эгизинде Куулар Чыртаковнага „Маадыр-и“ деп хундулуг атты тымскаан. Ол бодуну хей уруларын азырал, өстүрүшкөн, бодурулге черлеринге аймадап чораз.

Улут кызы Чалбаа Рамса өгүтү, үш уруларды база-ла ол сохтоа аймадап турар. Оон бичези—Александр шериг албаны өрттирип турар, ам удувас халажы чанып келер. 19 харыг Чалбаа Декабри чолаачылап аймадапшы, кезекши школада өрөөнү турар. Алексей, Саша, Сергей суугар школада өрөөнү турар.

УШТЕКИ саалаан доозулканда, оон бажыныга киргизсе. Ийн бичи өрөөндөп кватирка. Ында киж бажы кизирт. Шунтузда бир демей бичи урулар. Ойнап, хөгдөп, чугаа-соотуг-лаа.

Эн хейери 2 харыг Уланы Куулар Чыртаковна туруп алган, өргөлтөк олар.

Эн бичези бо-ла болай—дөш, оозуну бажы чытат кады.

Хары угда чыгып келгенде, бажыга сымкаан бар бис.

Ол аразында бичи урулар аажок шуугагы берилер.

Ой, мыдынары шегелер, уруларым—деп, мези оларга чугаа-лаа—Мылдыг болбай болар. Улус чугаалаштырар эес. Боттары аразында шуугааша туруп бар.

Косм авай, бо урууку!

Ойнараам менээ бер!

Ийилээ ойнаады даан, динмак.

А сен чоп бербес сен, мынча?

Орта ойнакар, ылаажы бээр бөр бе!—деп, авазы оларын „чаргызын“ чарды.

ОЛ АРАЗЫНДА шериг Александрин чаргазы похта-биле база недип келген. Херээженер байыралам—март 8-ти таварыштыр өн-авазынын амыр-мен-дизин—айтырып, байыр чегерген. Аас-кежиги өрүшкү неини арынды чайнай берген.

Бистин чүгүгүска не киж хундулугтон, оон удулуген чолаан чон, били-биле үнелер турар дээрин маадыр неини көрөөдө чайнар турар алдын сымды херечелес.

К. АРАКЧАА.

Делегейин депшигелги хей-ни-тизи бүгү делегейин херээженер Хүнү—март сесте—хостага болгаш дең өрге дөш, бүгү улустарын национал хамарышпас чоругу, найырамы болгаш аас-кежи дөш, чер кырынга быжыт тайбын дөш демиселди хуну кылдыр чыл сагында-ла дөмдөгөл эрттирип турар. Бүгү делегейин демократтыг херээженерини шимчээшкенини бири олурунда Совет Экилдигин болгаш социалист лагерини күш-ажылчы херээженери улут күш болуп кир-жиб турар.

Бистия партиязыстың денинчи национал политиказынын мерген угаанынын херечини бистия Тыва АССР-ниң чижөөдөн көрүп болур. Октябрь революциязынын мурунда Тыва өң-не хожундай колония чурт турган. Тыва улустун бижик-даа, школа-даа, эмнелгеи-даа, культура одагалары-даа чок. Тыванын ажалчы чонун чуртун болгаш даш-тыванын мөчүкчүлери кадыг-дош-куну-биз дарап чорайн. Социал дараал, өг-буаени кулаанышкынын дараалын боттарынын ахтияге чүткөп чоран тыва херээженерин амыдыралы онза берге, оларын ады бенин чок чорайн.

Кулаанышкынарына кара бу-дуртун улут Октябрьини социалист Улут революцияны аштап аргылаан соода, хостагалык болгаш дең аргени арыг агарын тыва херээженер бир-де дугаарында тын-гай.

Совет Тыванын херээженериниң политикадыг дөңгө болгаш хой-ни-тизидекини дайы хире еске-ни херечелен турар фактыларга доктап келериз. Дыла хей херээженер партия, совет, ажал-агыл база өске-даа органианың удурут амыдыралына тешкен. Оларын аразында Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун даргазы, ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутаты Байкара Шожубеевна Долгачева, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин даргазын орааагычы Херек Амрибонтова Анчимаа, райком-нар секретарлары Тасия Санчичева Төлүш, Александра Джигеина Салчак, Галина Семенова Баранова; ажалчы чон-нар депутаттары Тее-Хем рай-он Советинин күссекти комитети-ниң даргазы Серенмаа Байыр-оол, республиканың министрлериниң ора-аагычы Елизавета Удуркина, Еватерина Намунок болгаш өскелер-даа бар.

Совет арге-чатырга тыва херээженер кижиге чүгү бергенниң эң-не то-дараг херечин болза алдарыг мал-чыны Уруе Канданни ажал, амыды-ралы болур. Революция мурунда арге-шөлээ, арге-билит чок чоран тыва херээжен ам бо хун Социалист Күш-ажылдык Маадыр болган.

Амгы үедө республиканың көдөз ажал-агылын шунтузда 13 муң ажыг херээженер аймадап турар. Оларын иштинде 1400 ажыг саан-чылар, 315 хаан ажалчылары, 328 бызаа ажалчылары, 2,500 ажыг хейжулар бар. Ол ышкаш колахо болгаш сохтох бодуругезиниң кай-гамчык шолбаныры хей. 1964 чыл-дын дургузунда дыка хей херээженер күш-ажылчы улут чедикши-нериг болганнар. Чижээ, Дегес сохтохун саанчыны К. Долзат анаа быжыгалаан 20 инекти бирөөнөгө оонаштыр чылда ортумаа-биле 2304

литр сүтү, „Сүт-Хөл“ сохтохун саанчыны М. Шандайты анаа быжы-лаан 11 инектериниң бирөөнүн-де—2116 литр сүтү, „Межегей“ сохтохун саанчыны З. Родько анаа быжыгалаан 45 инектериниң бирөө-нүн-де—2104 литр сүтү, Улут-Хем районда „Күш-ажылдык хосту“ колхозтун саанчыны Натпиг-оол анаа быжыгалаан 15 инектериниң бирөө-нүн-де—2098 литр сүтү сагга-нар. Дуржулга станциясында Любовь Даниловна Спирина 44 бызааларны менди өстүрүп, хонукта немелде де-лени 890 грамм чедирип, „Элегес“ сохтохтун бызаа ажалчыны Тасия Оюн ортумаа-биле хонукта 720 грамм чедир депи немелдеди ап турар.

Току районда „Май 1-зи“ колхоз-тун хаан ажалчыны Ким Хандыч-лай төрүрү хаан бурунундан 14 хаан оолдарын алган, Каа-Хем рай-онунун Ленин атыг колхозта хаан ажалчыны Ирина Солдатова 632 ха-ванчынын бирөөнүн хонукта орту-мак деңи немелдеди 330 грамм че-дир азырал турар. Хойжу херээже-нериниң иштинде Элегес сохтохтун хойжузу эш Чалбаа төрүрү 100 хой-дан на 105 хураганын, Чөөн-Хемчик районда „Искра“ колхозтун каларчы-лы Иргит Чандаамаа төрүрү 100 хой-га оонаштыр 98 хураганын, Өвүр рай-онунун „Торгалык“ колхозтун хой-жузу Кыргыс Долгачева бир хойга оонаштыр 4,17 кг дукту кыргып, республиканың муракчылары болу бергенер.

Келер үеңиң салгакчыларын кижизидериге херээженериниң ролу деңип четпес турар. Республикада бүгү-инитиниң сес чыл өөредилгенин ботандырган, школарын өөредил-генин амыдырал-биле харылаады болгаш өөредилгени күш-ажыл-биле толаштырып быжыттып турар. Улус өөредилгенин шунтузда бүгү-ле аргаларын харам чокка берип турар херээженериниң иштинде дыка хей башкылары РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң школарынның алдар-лыг башкылары деп хундулуг атты дыкысан.

Чонун кадым камгалаар эң-не харыскалгы болгаш алдарыг хер-екке бистин херээженериниң ролу кайтамчыг бедик. Республика-

нын өмчи ажалчыларынын 17 хуузу херээженер. Олардан бодунуң өрес чүткүлүг ажалчы-биле чонун ынакшылы болгаш хундулелин чаалап алган өмчилер, фельдшерлер, акушерлер, сестралар болгаш сани-таркарлар бисте хей. Чижээ, Току ра-йонун „Совет Тыва“ колхозта эм-недег пунктунуң эргелекчи Кол Саа, Кызылдын болгаш бажыны-ның өмчизи Галина Федоровна, Улут-Хем районунун Торгалыгта эмнедег пунктунуң эргелекчи Александра Сахарова, Тес-Хем районунун Самагал-дай эмнелгенин ажалчыны Гали-на Атаманова, Кызылдын №1 поликлиниказынын ажалчыны Мария Охемчик болгаш Таңды рай-онун район эмнелгенин өмчизи Анна Високонская болгаш өскелер-даа чонга хундулуктап.

Не болгаш чаштар дугайында бис-тин партиязы болгаш совет куруне-сы аажок улут сагыш салып турар. Бистин республикада 331 неге Маа-дыр не деп хундулуг атты тывыскаан болгаш 4472 не „Нениң алдары“ деп орденер-биле болгаш „Нениң ме-далы“ деп медалдар-биле шаңктан-ган. Урулар ажалчыларына болгаш сактарынын саны бисте чыл буруде көвүдөп турар. Урулар ажалчыны-де болгаш сактарында 7 муң ажыг урулар бар. Ол болза республика-нын школа назымы четпезин бизин уруларынын 14 хуузу болур.

Революция мурунда Тыванын хер-ээженери ачтынып калдыг-даа ду-заламчыны көрбөй, кадыг-берге бо-жушкунулардан, божаанынын соода-аар ажалдар кылып, берге кула-дынышкыга чоранынын уламындай дыка хей амыттынып, чаш ажы-төүлүдөн чарлып чорайнар. Ам ре-спубликада 42 эмнелге, поликлиника-чы черлери, 123 фельдшер-акушер са-лылары, 4265 аажыг улус чыдар орунунар, азы 1000 кижиге бурун-де 12 орун оонажык, божуру орун-нарын болгаш херээженериниң база урулар консултацияларынын саны чыл келген турум-на өзүп турар.

Чонун коммунистизмге кижизидерини күштүг чепсээ болур куле-тура-чырыдышкын албан черле-ринин, парлаганын, литературанын, чечен чогаалын шунтузда аймадап

турар херээженер партияны бол-гаш чонун мурунга үнелер четпес улут ажалчылар чорудуп турарлар. Оларын иштинде РСФСР-ниң ал-дарыг артини Кара-кыс Муңзук, Каа-Хем районунуң культура кидири-ни эргелекчи Лидия Равцева, республика музейиниң ажалчыны Светлана Биче-оол, Өвүр районунун Сагыда библиотека эргелекчи Минчир Боржак, артистер Монгуш Инжу-Саар, Зоя Голубева, шүлүкчү Светлана Коалова, радио ажалчы-чылары Валентина Сельдмешева, Анна Кияченко болгаш өскелер-даа чонга хундулуктап болуп сурагжаан-нар.

Республиканың ажалчы чоннары-ның амыдырал хандырылганын эки-жерде чаагай херекте, салыг четки-нини шунтузда 3320 херээженер аймадап турар. Оларын иштинде муракчы херээженер дыка хей. Ин-дыларын салгыга салып коопера-тив училештерин башкарып Минчи-маа Соия, Өвүр районунун салгы-жызы Күштөш Монгуш, Таңды райо-нузда раймак эргелекчи Анна Ша-монина ажал кирип турар.

Бистин республиканын улутуру-нун, туугунун, транспортуун бол-гаш харылаанын азы-буру азырал-рында 6 муң чыгым херээженер аймадап турар. Оларын иштинде шолбанынын өзөш эвисти көрүп болур. Кызылдын эт комбинатынын ажалчыны Тарыммаа Таржа, алгы заводунун ажалчыны Барвара Сер-икова, дарааның комбинатында да-арыкчы Сендемаа-Ондар болгаш өске-даа хей-хей херээженер ажал нормаларын үрүлчү күсөдүп ту-рарлар. Ол ышкаш муракчыларын бири олурунда „Тыва да-гүтү“ комбинатынын лаборанты Марина Кужугет, Кызыл-Хаав шахтанында, Чадананын хейр даш разрезинде ажалчынын Нажеда Тохомат, Ага-фы Гринина ажал чоруп олурулар.

Партияны ХХП съездин чонуну культурул болгаш политиктиг де-лени бедилер база ажалчы херээже-нерин куруени башкарычыге кал-ба-биле кириштерер талазы-биле онза кичээлгеин угулдарын ай-тыктай. Бо сорулгаларын амыдыралга

ботандырап талазы-биле республика-нын колхозтарында, совхозтарында, албан органианың черлеринде тур-густунган 275 херээженер чөвүлел-дери ол ажалга 1780 ажыг активчи-ни хаара тутушсаан, улут ажалчы-ларын чорудуп турарлар. Ол чөвүлел-дериниң чанында аш-чөм кыдыры-нын, идик-хепти быжып, дараары-ның санитария болгаш арыг-шевер, культура-массалыг ажалдык секция-лары, бөлүмчери аймадап турар. Ында иштинде-биле 2580 херээже-нер хаара туттунган.

Чөөн-Хемчик районун „Больше-вик“ колхозта херээженер чөвүлел-иниң даргазы эш Бурунмаа, Улут-Хем районунун Ийн-Тада херээженер чөвүлелин даргазы эш Серин, Тес-Хем районунун „Чодура“ колхо-зунда—эш Салыкмаа болгаш ре-спублика типографиясында, электро-станцияда индыг чөвүлелдер ажи аймадап турарлар.

Херээженер чөвүлелдери көдө-чонун бажынарынга культурул амыдырал дөш, чуртаткылыг черлерин чаагайжылдылганын эки-жерде, уруларын коммунист кижизидилгенине ийедейлиг кири-жи, херээжен чонун колхоз болгаш совет ажалчыга бурун-биле кири-штерери черелдеп, өске-даа сорул-галарын күсөдүрчөп угулган улут ажалчылар чорудуп турарлар.

Партияны ХХП съездинин шийитилерин, СЭКП-ниң Програм-мазын күсөдери дөш демиселде совет херээженер идепкейлиг кириш-турар. Херээженерини күш-ажылга, коллективтиг чорукка, коммунист тургузукчуларын моральдыг дүрү-мүн ийдишкы-биле сагынырыга ки-жилдери дөш демисел партия, со-вет, комсомол органиациялары-нын кол сорулгаларынын чардымас келээ ол.

Делегейин херээженер Хүнүн та-варыштыр иелерге, херээжен ажал-чынын, тараачын, интеллигенцияга улам ыңайгы чедикшинерин көп каалы.

О. ШИРИПЕЙ.
СЭКП Тыва обкомунун херээженер ортузунга ажал чорудар секторунун эргелекчиси.

БУЗУРЕЛГЕ ТӨЛЕПТИГ

Күш-ажыл кижин өөртүр, а өө-рүшкү турда, кадыг-даа ажал-ыл-улам бодурут турар. Ол мындыг дээр-зинге Семит база ылап бузурээ.

Школакы сумкаын холунаа ту-дуккан, кара фартуктуг, ак хейлен-ип уруг хунуң-не бажындаан шок-лаже, школазынан бажыныче хо-луг манан турган. Ылангыч 4—5 демек апканда, өөрүшкүлүн чүү дээр! Ынчаар-ла хунер, айлар эр-тип, бир өөредилге чыла өске, чаа өөредилге чыла-биле солуп тургай! Уруг боду-даа хар немен, клазы-даа бедик бар чыткан.

Бир-ле катат уруг клазынга кел-бээ. Өкпөгө дегдиринишкы-биле бри-целлетун капсырламышкыны ону өөредилгеден шуут хоорудурган—эге школа бенин орта доозуп алыр ар-гажок болу берген.

Бир эес аарып хоочуравайн, өө-редилгенин үзүктөл көккэ уламчылаан болза, ол бо хүнде дээди сургуул доозулган: чонун кадымын камга-лакчымы—өмчи-даа азы төрөп Мөк-

гүн-Тайгазынын шийиктектиң—гео-лог-даа болу берген турарын кым би-лэр.

Совет медициналык доктаамал ду-заламчының амыдыла уруг чорут-ту септи эттинген. Ам харын-даа кол-хоз бодуругезинин муракчыларын олурунгура турар, өөрүшкүнү хуну-дуруу оон арынды чайнар чорут-турар. Күш-ажыл анаа өөрүшкүнү чаалап бергени он-дур. Бир эес күш-ажыл кылар аргажок байдалга хейр артан болза, ол өөрүшкүн чыл-дып каар турган ийик.

Төгүлүг чеди чылдын ийги чылы Семит Дастанын коллективке ажалдаан күш-ажылчы чыла ол. Улут үлө бодуругезин талазы-биле арга-мергежи кулу болганнанда чам-дык бергездешкенинегге таварыш тургажок, хоочун саанчыларын, чи-жээ, Долгак Серембилдин, Долгак Долума оларын арга-сүмөз-биле Семит бергелерге торуш диний, саанчыны мергежили шийгээди апкан.

Сарлык савры мындыг-ла белин эес ажал: теңкелдер, үер, чыттааш ийил болулар дөш, сарлыкта дош-кун чан-ла хей. Баштайгы чылда Семитке 10 инек быжылтаттып турган. Сарын кижиге сарлык оолда-арын мурунда-ла сарлыктын хүл-дөп ап, оларын чаны-биле таяныштыг эгелээр. Бызааны 10—15 хонук иш-тинде незинге сула эмизиртип дорук-турар. Оон соода бызаа ажим-бас болган эвесе деп санаан соода, ам сүт саалаанын эгелээр. Сарлык бызаанын доруктары база-ла амыр эес ажил. Хөдүн эрттир хоптактапын эмдеге бызаанын иш-ти эскекелеп, өңе-даа, бээр, буру-лааш довурактыг черге түрүпкан-да, кара-даа аарып бээр.

Чонунга дузалай ажал дугайында чүткүл хайыттыг чорал амык уруг Тоолалыгын сарлык фермазынга аймадап кире-ле, оонашкан ажалын-че шуут дүдүңсө берген. Хей сүт сав-

рын, бызаа бурун менди доруктура-рын ол бодунуң ылыгыг хуузагези кылдыр дандыраалган. Бо аразында ол багыт эес түнелдерин чедип ал-ган. Бир эес 1960 чылда Семит Дастан болупта быжылтаттып 10 сарлык илээниң бирээнин-де 320 литр сүтү саяп алган болза, 1964 чылдын сентябры айга чедир 12 сар-лык илээниң бирээнин-де 380 литр сүтү саяп турган. Бир эес сентябры айга чедир ажалы аркабаса болза, Чадананын хейр даш разрезинде ажалчынын Нажеда Тохомат, Ага-фы Гринина ажал чоруп олурулар.

Партияны ХХП съездин чонуну культурул болгаш политиктиг де-лени бедилер база ажалчы херээже-нерин куруени башкарычыге кал-ба-биле кириштерер талазы-биле онза кичээлгеин угулдарын ай-тыктай. Бо сорулгаларын амыдыралга

Оон аймадап турар фермазын колхозта сүт-бараан фермаларын бер-генин, Колхоз баштар черинин бол-гаш партия комитетинин фермалар аразында шийчир Кызыл туугун ол ферма чаалап алган.

Чаа төрүтүгүн чаш бызаа бурун иштинин өчүдү дээрин Семит эки билер. Ынчанга бызаа бурунун хуну-малагы ажаап доруктурар кижиге Эрткен чанын оон бызааларын би-рээни аарып бергенде, ону экиртип алып дээш хайгамчык-ла кыскан. Мал экишкы Шойланга та чеже катан четкен.

„Таблеткадан беринер, эмден сы-кыртып көрүрү?“ деп, бо-ла баар. Эмчи-биле ийилээ эмнел, эң сыкыр-тып турда-ла, бызаазы өлгөн. Малын-га ынак, ажалгыр кежээ кыстың ка-раанын чажы орта бүдөйөйиң ба-дып турган. Фермага аймадап келген беш чыдарынын дургузунда бир ду-гаар мындыг каражага таварышкан.

Тоолалыг сүт-бараан фермазын найырдалыг, ажалчы коллектив чер-чер Советтеринин депутаттарыга кандидаттар депшидериниң хураалы район Советиниң депутаттыг кан-дидатын боттарынын төлөпиг эки

Семит Дастановна Дастаны бир-үн-биле депшикенир.

Өөрүңү, көргүсөң идегелин сетки-ли өөрүшкүнү көрбүшкөн, чепсээр-жиле, оларын идегелин ажал-херек биле байлаарын, 1965 чылда сар-лык инек бурунундан 425 литр сүтү саяп турган Семит Дастан хүзүнген.

Семит Дастан сарлык фермазында бүгү саанчы өөрү-биле калы делегей херээженериниң Хүнү—март 8-ке ба-за-ла бодуругезин эң чедикшинер-лит ужуражып турар.

С. ПАВУ.

ЧОНУНГА ЧОРГААР

Сылдыстыг ак-көк дээрлөп раке-та айже ужуп бар чоругу, „ТУ-104“ оон союче кылыткан. Оон дараазында чин машина аэропорт-ке даялыгыт хал олар. Хамыктың соода чөгөнгөн черепаза соотпап чор. Класста чүгө 5-ке өөрөнүп ту-рарлар ракеттада ужуткан, 4—5 де-мектегилер „ТУ-104-те“ олуру-пкан, ортукм өөрөнүп турарлар чин машинада хал олурулар, а черепаза-нын кым-даа муштаастан.

Бо дээр? Дон-Терезия 8 чыл школазын 6 „б“ классчыларын-ды. Олар өөредилге, чүрүм, хей-инити ажалдык кызыкмак, школада улутериг улус.

Класка кире берген, арыг-силдин доран-на аскерер сеп. Шимелде-кастаттава бичи-даа арык чүгө чок: „Плюер“ деп хана солун, арыг-шевер демдегелди болгаш „Айже ужудушкун“ деп чарын.

Шийитилерги хемчелдерин алган. Чижээ, 1964 чылдын чазынында „Чаз орук“ колхозка 100 ажыг баш

Класстың дөрүдө В. И. Ленинниң портрети.

Класстың удуруткучу бажыны Хоумшук Муңзуконна Бызыр про-фессиялыга көчүп ынак, уруларга амыр дөшүп өңүтүп кижиге. Комсомолу бажыны Кызылдын бажыны институту-нун 4-ку кургузунда бот-өөредилге-биле өөрөнүп турар.

Бажы кижиниң ажалында бир кол чүү бичи уруларын быжып, найырдалыг коллективтин тургузуу алыры дээрин Хоумшук Муңзукон-на үнелсе-биле көрүп, найырдалыг класс коллективин тургузуу шылаан. Оон өөрөнкчилери чангызы—шун-тузу дөш, шунтузу—чангызы дөш—деп принцип дугаар өөрөнүп, чүр-тап турарлар.

Класе шаптарын кижизидилге ут-ка-шынарлыг кылдыр эрттирип, өөр-өнкичи бурунун оонагай байда-лын хайгаарышсаан, хостуг шак-

тарын, дыштаныр хуннерин бо баш-кы урулар-биле кады эрттирип ту-рар.

Хоумшук Бызыр кызыкмаккай чо-руу-биле чүгө башкылар коллек-тивте эес, харын чонунга чо-рааардыг кижиге болуп, улут иде-гелди чаалап алган. Чер-чер Совет-теринге удавас болуп согулгага Хоумшук Муңзуконна Бызырын „Шекпар“ сохтохтун Дон-Терезия салыбарыны ажал-ишчилери көдө-Советтин депутаттыга кандидат кылдыр депшикени.

Бо муракчы бажыга ажалчы херээженерин алдарып байырла-ды—март 8-ти таварыштыр сетки-ля ханзындаан чадыныгыт ба-йыр чедирип, буйаныг херекке, хей-инитиниң ажалыга улам эки түң-недердиң болурун бөрөө!

М. УВАН-ОЛ.

Чонун кандидатда

Нина Семенова ам-даа мырнай анык кижиге. Улан-Удэ хоорайга кө-дөз ажал-агыл институтун ол 1961 чылда дооскаш, Тыва АССР-ниң Тес-Хем районунга чедип келгире, Эрип сурта мал эмнелгенин эргелекчи-лиге томуйлаан. Оон бээр ам 1,5 чыл ажа берген. Ыраккы Улан-Удэ-де келген Нина Семенова анаа көр-гүскен улут идегелди күсөдүп, ажалды баксыраан турган мал эмнел-генине бузулут чүрүжүп тургузуп шы-лаан. „Мени төрөөн Коммунист партияга, Совет арге-чатырга өө-редип, дээди эртемини меңээ берип каан-дыр. Анаа харын кылдыр бүгү-ле күжүңү болгаш билимин харам чокка ажалдаар меңээ деп сөзүн Ни-ла ак сеткидин-биле күсөдүп ту-рар.

Колхозтарда малдык байлаанын хы-лап кирип, алы-буру аарыларга удуш иштинилерги хемчелдерин алган. Чижээ, 1964 чылдын чазынында „Чаз орук“ колхозка 100 ажыг баш

бызааларын өлгөн чылдаганын Ни-на хандыр өөрөнүп көргөш, бирээде, ажаалданып четпезинде, ийде, бы-зааларын кыжыктаар аарында болган деп тодараткан, ботуг хем-челдери алган соода, чаш малдык хормачымы соксаан.

Эрип районун ажал-агылларын-да малдык кымыраар чоругу чыл ке-диге турум-на көүдөп турган. Мал ажалында бо шыгыны айтырыгын иштинилериниң оона кичээлгеин салып, эртехниктер-биле демнел-шип алган, малдык эдерилгезин болгаш тарып боозалдыгын багыт эес ор-ганистатан. 1965 чылда Эрип рай-онга малдык кымыраар чоругу өвө-жөз дээрин ам бенин илдең бо-дур турар.

ССРЭ-ниң улус ажал-агылын хог-лажудериниң тогузуг чеди чыл пла-нынын алдыгы чынында районун колхозтары курунеге мал ажалынын продуктуларын садар планнарын чедикшиниң күсөдүкенир. Нина Се-

менова бо чугуда херекке бодунун үлүгү база кирген.

1965 чылда мал ажалынын тала-зы-биле районун мурунуга салгыан сорулгаларын чедикшиниң аргелекчиси мал эмнелгенин эргелекчи эш Семенова иштинилер ролду ойнаар дээринге эрзинчелер бузуурлар. Бо чылын колхозтарда инектерин 70 хуудан эвээш эвесиң, хойларын 100 хуудан тарып бооза-дылга киристерин сорулгалын Н. И. Семенова болгаш өске-даа тускай өр-

Бисе-Уулу

Кандидаттарыбыз

Шевернижи

Чодураа суур Улуг-Хем районда хүн, ай саанында-ла өзү сайырап олурар суурларын бирээни. Колхоз төүндө чоотта туттуган туудулардан даш-биле туткан культура бажыны ажыгалта киреринин ээлчээде туруп турар. Мыда чүгө бус-биле чыгылар системаны монтаажар арткал. Чаа туттуган дөмөк колхоз конторазы, ортумак школанык интернады болгаш чагыс ай ке-вириин чуртталга бажынынар дээни, мыда туудулар-ла хей.

Суурун келээниде турар деви-каары дөмөк терим иштинде киж-эскерби барып болур мыш бажы-көстүп турар. Бо улаада бис ол бажычы улагытывыс. Чыгымы одап каан чырык соңгаларыг өрөөлө кире бээринеке, чазаныр столдар артында ийи киж-и тур. Менди со-лукшаш, танышкыч көрөжик бер-вис. Оларнын бирээни, ындазында чугаакыр киж-и, Жданов аттыг кол-хозтун хоочун чазанычылдарын бирээни Мижит Донгакочий Шымыр-болду. Улагаттыр катышкан колхоз-тун төвү болу берген бо суурунч тургустууны-биле оон ажил-хе-рээ тууду халбаалыг.

1947 чылда Чаагыт «Чодураа» деп аттыг баштайгы колхозту түс-чеге чурттал чоран арттар орга-низастап алган. Көшкүн чоран ар-тарын суурунч болуларда, туудат ажилын бедик деңгээлге тургузары негетинин келген. Ол ажил-биле та-ныш киж-и-даа өзөш турган, а Ми-жит Донгакочий мурунда-ла шевер колдуз дуртуп, чоңуга мактадып чо-роан. Ынчангаш ол доран-на туудат ажилында кол киж-и болу берген. Соңга, ажил кастыктары, стол, сан-дай чергелг нарын мержежиди негээр ажилдарын ол халычыл тур-ган. Иччала-даа оон-биле кызы-гаарлаттынар аргакос, ажил-херек дээрге ай дег токтуп турганын. Мижит Донгакочий эртен, нежеэ ча-ангаш, чогуу хүндүс болды тут-каш, өөрү-биле бызынган киритер ужурга таварышкылар.

Сагыш човар чүвөс-ле хей ту-дугуларга база бир ажил неше-чек: кожанын турган Киров аттыг колхоз «Чодураа»-биле каттыжа бер-ген. Чагыт-даа, туудат-даа улам кө-вүдөн. Чыгылар эртин, төрөөн сууру таныттыныс чыгыс кылдыр, кара-ка көвүдүр-ле өзү олурган. Школа, эмнедег, клуб, магазин, гаражтар болгаш хей сааныг чурт-талга бажынынар Мижит Шымыр-атын кижилтези-биле туттугунулар. — Бо чүгө херекдээр-ыштар ха-

рылап турарынар ол?—деп, тура дүшпейн ажиллап турган бөсөд-лажычымдан айтырдым.

—Кыжын-даа, чазын-даа ажил бо чазаныр чеге үстүр эвес, дүм-ма-кым. Бо болза ногаа бригаданын чагыны—расада өстүр чеге херек-дээр рачалар-тыр ийи. Сөзөн ылым-рама чагаан улус чүгө бо. Оон ам чед-ден ажил хирезин дорзуттывис, арткаанын бөгүн, дартта ажил-би-ле доозуптар боор бис—дэни, Мижит Донгакочий хаваанда шыгып келген дерин чудуруу-биле чоа иткеш, чанында турган ажилче көр-дир.

—Чүт деп мында!—деп, ажи Маа-ды Бисе-оолонч Донгак кыска ха-рымылап, нешеп кагды. Бо дээрге ба-ла-ла үр кады ажиллаан эвж болду. —Бистин оолдарымыс ам кандыг өөренип турлар ирги, Мижит Дон-гакочий? Өөренигениге алаажкаш, чазанырны канчап турар чүвө? —деп, Маады Бисе-оолонч чугаалапнып үндү. «Боттарыны оолдары база шевер болбайн аа. Оларнын дуга-йында ыйнаады кылдыр болгаш:

—Кай, оолдарыны база өөр-дип турар силер бе?—деп, нити айтырыг салдым.

—Чок. Шагаан-Арыг ортумак школада өөренип турар бистин кол-хозтун төсүк классчы оолдарын ыч-кап турарын ол-дур ийи—дэни, Маады ажилче көрүнгөш,—бистин-биле кады ажиллап, бугуруге прак-тиказы арттырып чалганы улус —дидир.

—Эрткен өөредиге чыдында төс-кү класска турган, ам ону класс-чылар-дыр ийи. Бис ийге дык ду-залашкан, колхозунга база улап ажилды кылды берген өөреникчилер болгай ол. Рама кылыр алтын на-рын болуру чүгө болгаш. Ол үш оол 90 ажыг раманы боттары чазап кылган болгай—деп, Мижит Дон-гакочий ажилче нешеп кагды.

Боттарынын хей чылдыг дуржу-галын, шевер ажилын салтакчыла-рынга олар ыччаар дамчытып берип туралар. Шагаан-Арыг хоорайнын ортумак школанын өөреникчилери Сеидин Адын-оол, Виктор Сагай-оол, Тарай-оол Намзат-оол олар дээр-ге, шевер колдуз Мижиттин өөренип наан кижилерин бети чижээ-рар. Ону башкызы кылдыр санап чо-руу кижилер колхозта кайы хей.

Колхоз бугуругезинин бо хоо-чун кижинин болуун чагыс че-рчуттуглары район Советинин депу-тадынга кандидат кылдыр депшил-ип алганыр. Эш Шымыр оларын бугу-рулган шыныдып шылар-даа.

О. НАМЧЫЛАН.

Танды районнуң «Революциянын чалбыны» көдө ажил-агы артелинин коллектив хойжу Маладай Монгалбины район Советинин депута-дынның кандидатына бир үн-биле депшиткен. Ам уеде надарчынын ноданында төрүүр хойларынын оолдашкыны чединикин эртип турар. Хей бүрүзүнү хураганы менди мангаллап алдыган.

ЧУРУНТА: хойжу М. Монгалби. Фото В. ЛУТНОВТУУ.

Хойжу—депутатка кандидат

Кыргыз Бора-Хаевич Чолдак-оол Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдык хоочун» көдө ажил-агы артелинин хоочун хойжуларынын бирээни. Эрткен чылын ол өөрүнүгү түнел-дерин чедип алган. 100 хойга он-данын 92 хураганын, бир хой-дан-на 3,4 кг дукту кыргып алган. Кыргыз Бора-Хаевичтин кызымак-кай күш-ажылын колхоз баштар чери үнелеп көргөш, өртектег барааныр-биле шаңнап, мактал бижиктерин каш удаа тысып келген. А эрткен чылдыг Чедер курортунга 45 тонну халас даштаган. Кожанында «УТКА» 25 чылыг советтун кол-лективинин республиканын бугу ажил-ишчилеринге кылгынын хоо-чун малчын сепкилин ханызындан хүлөп ал, чеди чылыг-сөөгү чы-дында бедиктен хүлээлгени алган. Төрүүр 100 хойдан-на 100 хураган-ны, хой бүрүзүндө 4 кг дукту кыр-гып, болуун күжү-биле 10 тонна сипенин кезип аларын ол хүлээген.

Ам эш Чолдак-оолдун ноданында төрүүр 424 хойнун 264-ту төрөөн. Оларнын хураганын шупту менди алдыган. Оон калайы коммунист Сөсөн 137 баш чаш хураганын чаа-дан доржутуп турар. Оларнын огу-лу комсомолчу-сакмашик Кадыр-оолда 117 хураган быжылаттыган. Дуржугалыг малчын күжү ар-ган болгаш төрүүр четкен хойларын тургузу азырап, чымыг суг-биле суггарышкан, силос, чарба, суа-биле чегерип турар. Чаш хураган-карышкынды, көк сипен берип турар. Хой кажазынын өдөн неде-ла саанында-ла солуп, төп турар. Ко-чун малчын сепкилин ханызындан хүлөп ал, чеди чылыг-сөөгү чы-дында бедиктен хүлээлгени алган. Төрүүр 100 хойдан-на 100 хураган-ны, хой бүрүзүндө 4 кг дукту кыр-

Бора-Хаевичтен айтырарга, ол ми-чаар харымылар:

—Хар эрп, черни карарары ам-даа ырак. Чыл бүрү-ле ол чары-тын олдуп марта чедир камнап алды киж-и мен, оон башка хар эрп турда, хойларнын чаа баскан чери дожанап, чүм олу ажиллаптыр-майн баар. Дуржугалыг малчын олар-белчирини шак ыччаар биди-лиг организастан турарын, оон ажи-лында эки түнелдер херечилеп ту-рар.

Элиг-Хем суурун чурттагы чоңу Чолдак-оол Бора-Хаевичтин кызымаккай ажил-ишин бедик-биле үнелеш, чоотка чаа болуп өрткен хурагында өлү район Советинин де-путатынга кандидат кылдыр бир үн-биле депшиткенер. Эш Чолдак-оол чоңун идегелин күөсөдип шы-лаар-даа.

Д. МААДЫР-ООЛ.

Хүндүткелди чаалап алган

Тыза АССР-ниң наймысалы Кы-зылдың өзүп саймраарыга Монгуш Норбуевич Очур-оолдун күш-ажылы киржилгези улуг. Ол туудат ажилында 18 чыл иштинде ажил-дал келген. Бо үнүгү иштинде оон Кызыл хоорайда тутчуп каан кол-хоз туудулары № 2, 10, 11 шко-ларын болгаш бус-турбанылар элекстростанцияны тууду. № 26 кварталда хой аал ишти чурттаар № 4, 5, 15 бажынынын туудуу ам уеде болуун удуруп турары туудуларын комплексилг бри-гадазы-биле тууду дооскан. Оон бригаданы чеди чылдын сөөл-

го чылынын баштайгы айы—ли-варынын панын 120 хуу күөсөткен. Бригада 400 кубометр туубуз салыр панын 440 кубометр кылдыр күө-сөткен.

Чоотка чаа «Кызыл туудат» туудат аргалынын № 2 туудат участогунга болган туудуларын нити хура-лында туудулар Очур-оол Монгуш Норбуевичтин ажилы чоңаар депу-таттарынын Кызыл хоорай Совети-нин депутаттын кандидатына бир үн-биле депшиткенер. Очур-оол Монгуш Норбуевич бо ажилда келген уелеринин иштинде аяас дааскан ажил бүрүзүн ак сеп-

канди-биле күөсөдип келгени дээр өртектег чүдүлөр-биле, ол шыкаш хүндүл бижиктер-биле каш-даа удаа шаңнаткылаан.

Ажылды ол бидилиг, эки органи-застан билдирген оон удуруккан бригаданы бригадалар аразында чарышка уругулап бирги олдурга чо-руп турар.

Чеди чылдын эң сөөлүгү иштинде-лиг чылы — 1965 чылдын январь-да бугуруге планын эки күөсөткөн дээр, оон бригадалыг брига-далар аразында шилчип чорур кызыл туудулашты тыыскаан.

О. САМБУ.

Бистин Улынавыс

Ажылчын-кочегар — Улына Ива-новна Селинамы Кызылдың алгы за-водунун ажил-ишчилери ыччаар адаар. Заводтун улуг, анык киж-илер анда чорозаларынар. Ажил-чы чондарын депутаттарынын Кы-зыл хоорай Советинге бистин Улы-навыс төлөптиг киж-и дийип, өөрү-кү-биле дегип туралар.

Бистин Улына улуг өг-бүдөниг ке-жигуну. Он бир алышкылар: уба-лышкылар ыш омааш-биле чед-ниип өскөргөн. Улына чүгө-ле 4 чымыт школанын пэр-тазынга олурп эртер аргалыг болган. Бисе назылында эгел-деш-ле аар-берге күш-ажыла че-рипкен. 1941 чылдан эгелеш Тей-ран чурттуг кырын дургаар дээр дүрүзүн хыпкан. Анык ө-бүдөниг ээин мынар үлөккен. Улы-на Ивановна колхоз фермазынга ажиллап турганын ишчи хүннерин

соонда уруу-биле ийилзэн оон ча-гаалыг манаар турганар.

Дайынның кадыг-дошкуч чыла-рында ийи кижини үлүүн кылп, чылдар эртип-ле, хаваанта катташ-кантар нежежип турган.

Кажан үтөр-бооларын даашташ-кылар дийиреп турган тилеги-нин хүнүнде миллион-миллион кижилерин чүрөөгө өөрүшкүлөр куттудуп, хой-хей адалар аал ора-нынга чанып көп, ажи-талуун, ал-ган эжин ошкан, часымын турган. Чүгө Улына Ивановна хей чеге манап олурган. Караалын чажы ка-рангы улуслерде саагайнып, кула-рангы кылдыр көрүп олурар. Ич-чала-даа ол ажил-шугуун оой бы-жыг, туруштуг чаны тилеп шы-лаан.

Селина Улына Ивановна Кызыл-дың алгы заводунга келгенден бээр

19 чылдар эрте берген. Шымыр эр-киндер безин дескешпейн баар ко-чегар ажилында ол шыдажып кел-ген. Заводтун эске чегинче шилчип көр деп улус каш-даа каттап сүмө-дээрге, бодунуң күш-шыдалыга бугуруге чик ажилче шилчирин ол чөлөөрөөрөөр.

Эш-өөрү, арга сүмө айтырып, бо-ла четкилде келдир. Киж-и бүрүзүнө чүрөөн ханызында ак сепкилдег чыгып, сүмезин берип турар.

Улына Ивановна улус судуунга үдөс-төзүлгө 6 чыл болган. Киж-илерин салым-чаяннарнын алы-буру айтырылларын шилчиреп турар, кезээде хоойлунун шыны дээр туржур киж-и.

Чоотка чаа заводтун ажилчына-ры Улына Ивановна Селинамы Кы-зыл хоорай Советинин депутаттын кандидат дээр бир үн-биле депши-кенер.

А. ЛЕПЕШИН.

Бар курлавырларны бүрүн ажыглаар

(БАРЫН-ХЕМЧИТИНЧ МЛЧЫН НАРЫНЫН ХУРАЛЫНДАН)

Барын-Хемчик районнуң малчы-нарынның чөвүлө хурагында 1964 чылда ажилдын түнелдери болгаш ажил-агы чылында сорулга-ларын дугайында СЭПН райкомунун бирги секретары эш Т. Стал-оолдун илеткелин диднап чугаалашкан. Ху-раалын ажилында 200 ажыг малчы-нар, мал ажилын түскай артем-нилер болгаш партия, совет, ажил-агы активтери киришкен.

1964 чылда районнун көдө ажил-агынын ажил-ишчилери мал ажилын хөгжүдөр, оон продукту-луун көвүдөдөр талазы-биле чамдык ажилдарын кылган. Оон түнелдере район күрөөгө эът, сүт садарынын планын чединикин күөсөтпешкан, пландан ажыр 1520 центнер эътти, 1170 центнер сүт саткан.

Мал ажилынын продуктуларын бугурунун көвүдөдөр талазы-биле «Большевик» колхозтун, «Шекпээр» советтун Кужурут-Мажалык, «Бар-дык» советтун Бижиктиг-Хал сүт-бараан фермаларын эки хойту-дери, ажил-агыларда мурунчы сааныларын, бызаа ажаакчыларын, хойжуларын бар боюп турары болза, ажил-агыг бүрүзүнде ажил-латтырмай турар курлавырлар ба-рын айттып турар. Ылангы Бижик-тиг-Хал сүт-бараан фермазы 1965 чылдын бирги кварталында күрөө-ге сүт дужаар планын февраль 20-де күөсөткөш, ам ийги кварталдын үлүгүне ажиллап турар.

Ындыг түрүжө районнун көл-хоттары болгаш советтарын малдык баш саанын өстүреринин, оон продуктуларын бугурунун планынын чыл бүрү күөсөтпейн келген. А чамдык ажил-агыларда малдын сааны куду-лап турар. «Бардык» советта хой-нун баш сааны 1963 чылда турга-кында улур 1964 чылда 2803 баш кудулаан. Ола-ла үнүгү иштинде «Шекпээр» советта 119 баш мыш-тыгы бода мал болгаш 3093 баш шээр мал кудулаан.

Район бир ийеке онааштыр сүт садарын 1963 чылда турган де-пенден 94 кг кудулаан. Район-нун ажил-агылары эрткен чылын күрөөгө дүк садарынын планын күөсөтпешкан. Ылангы «Бардык», «Шекпээр» советтар (Директорлары И. Макалский, В. Кобзар) хой кыр-галында багай организастан бол-гаш оларда алаа хей сааныг хойлар агаралаттымылаан.

1963—64 чылдарда районнун ажил-агылар хой төрүүр малды-ны кызыраанын чылааны-биле 2704 бызааны, 42579 хураганы чедир алган. Оон ортумак киж-и-биле алырга, 2432 тонна сүттен, 2378 тонна эъттен, 68 тонна дү-ткен когараны ол-дур. Байдал мын-дыг турда, малдын баш сааны өздө-чөк, продукттуу чымыс болбайн кан-чаарлы?

Мал ажилын хөгжүдөрүнүн деп-шилгелг аргалары—хей күш үтөр ажилдарын механизастарын, тарып боозалганын, малчын уксаалын эки-жердин, кымынал сүт бугурун, гидропонт арга-биле ногаан үшү-тер өстүрерин, сүт-бараан ферма-зынга көрмөкчөк болгаш көрмөкчүлүг туудат дугайын ажил-агыларын удуруптулар, мал ажилынын түс-кай артемнилер бо хүннерге чедир-ле хоозуп чугаалажыкчынар-биле кызыраалыгын келтирер.

«Большевик» колхозтун эске ажил-агыларда хойжу бригадалар-нын төптеринде чуртталга бажына-ла.

«Большевик» колхозтун эске ажил-агыларда хойжу бригадалар-нын төптеринде чуртталга бажына-ла.

Т. ТАЛАНЧИН, «Шынын» корр.

Дузалыг чаа арга

Бир-ле эртен бистин коммунист-күш-ажылымы деп бедик атты алып турар бригадалыгын кежигурунун бүрүн чыгып келгенде, бригадирин Григорий Погорелов шуптуу-сусту чыгып олурткан, таапар чугаала-дыр:

—Туудат участогун удуруптучу-ларын сүмезин бугуруге биске тууду-жу эвенюларын удуруп тургузар деп шилчирелдиз, кадыг дээр силер? —Кандыг эвенюлар боор? —деп, бир-ле туудужу айын тып-пайн айттыган.

—Салгыла туудуларын үш эве-но кылдыр үдөр, бызынчы-бетончи-терин эш Кузьмын удурткан бир эвено, хоюдуг белдирин харышлар кылдыр эш Пасомонкога кагыр деп саналдыг мен—дээр, бригадир бис-тин харымыс манап олур оо. Ол са-налды туудулар оон-моон дегип,

жылдыг бугуругулап арга кыл-дыр сайнаар.

Ола-ла хүндө эгелеш ындыг чаа арга-биле ажиллап кирипкен бис. Ажылга ол дыкка эки садарлыг бол-ганын эскерип каан бис. Эвенюлар аразында хой бүрүнү чарыжын са-лып алган, бот-боттарыга аштыр-бас дээр чүтүлүдү ажиллап кирипкен-ер. Шах оон эгелеш эвено бурдуу хуу үлүүн 105-тен 110 хуу чедир кү-сөдип турар апарган.

Бисте ам чамгыс четпес чүе, туудат-да механизминин чедешпен болуп турар. 187-ги кварталда школа ту-дунга көвүдүрүр кан экпек бээрин механизация эргелигнин азынанын даш бээр үр үе эркен, мындаа дээр ону хандырбаан. Ол айттыг биске чугула болуп турар.

Д. ЧУЛДУМ-ООЛ, «Кызыл тууду» дашчымы.

ТӨЛЕПТИГ КЫС

Күш-ажылга тура-сортукор, шо-ваа каратарын анык кысты Кы-зыл-Чыраа сүт-бараан фермазында бо-ла көрүп болур. Ол болза Чон-Хемчик районун Јерин аттыг кол-хозунун мурунчы саанын Мон-гуш Серенда-дыр.

Комсомолчу-аппаратчы ферма-зынын коллективинде ол ам ийи чыл ажил саанчыламышкан, үчөт-чиктен ажиллап турар. Саанчылар-нын бугурун ижигини түнелдиге шы-сын сан-үчөтү кылмышкан, сүтү бугу-рур талазы-биле алган хүлөөгө-гезин күөсөдиринге сорукуг ажил-дал. 1964 чылда бодунга быжылат-

тыгын болук инектерин бирээ-зинден-не 1500 кг сүтү саап ал-ган.

Бо чылын ферманын бүтү саан-чыларынын аразында калбарган со-циалист чарышка ол иденкейлиг киришканын, 1600 кг сүтү бир ийеке онааштыр саарын хүлээген.

Күш-ажыл болгаш хой-инитини херөөгө төлөттин көрөш, анык саанчы Монгуш Серендамын колхоз-тун комсомолчулары район Совети-нин депутаттын кандидатына бир үн-биле депшиткен.

М. СЕВЕН.

Чагыгларын берип турар

«Сельхозтехника» Кызылда Таанды каттыжыганын кудулуна № 7 агиткулуга хоорай Советинин депутаттарынын кандидаты-биле сөгүчүлүгүн ужуражышымын болган. Кызыл хоорайнын Каа-Хем, Интернационал, Ажылчын-Бол-Куредин куудуучуларын чуртта-чылар хоорай Советинге боттары-нын төлөптегилеринде ол куудуучу-ларын, млангы Интернационал ку-дучуну чагайжымынын талазы-биле чагыш бергенер.

Бугуруге кижилер депутаттар-га кандидаттарын дугайын сөгүч-чүлуга тодаргай-биле чугаалап бергенер. Оон соонда хоорай Со-ветинин депутаттарга кандидаттар сөгүчүлүгүндө чүе чугаалаанар. Республиканын Министрлер Чөвүдө-

линиг чанында радио болгаш теле-видение комитетинин кидис эрге-лекчин анык чогаалчы Олег Ор-бевеич Сувакит, коммунист күш-ажылды бугуругезин—типография-нын дептердөр чегини ажилчыны, коммунист күш-ажылын шалып-чызы Мария Федоровна Мартышова, «Шын» солун редакциянын ажилчалысы Азия Ойбаева Дон-гак болгаш республиканын «Алал-Маадыр» күзөйин эртем амыдак-чымы Дөлүзэ Липтревна Сарбаз олар чоңун идегелине төлөтпөш, улустун херээ, Кызыл хоорай-нын улам чагайжымынын херээ дээр эки ажилдарын сөгүчүлүгү-ринга бугуругезин, чүе чугаалаанар.

О. ШИРАП.

ДЕҢ АРГАЛАР—ДЕҢ ТӨЛЕВИР

Херзжен болгаш эр кижилерин дең эргелерин, херзженерин хам-мазырла чогуу дугайында эвези эвес номнары болгаш чүүлдерин буржуаз политиктер, чогаалчылар, бижикчилер бижзэн. Ынчалзаам эр, херзженерин бугуруге дең эргези, политиктиг болгаш экономиктиг дең эргелер капиталистин дөлегедө чүгө-ле декларацияларда, манифестерде, чугааларда арткан.

Харын чүгө Совет Зелелинде, Европанын, Азиянын, Американын социалист эске чурттарында хер-зжен кижини нитилелдин дең эрге-лиг кежигуну апарган, эртен уе-ниң чүдөл-бужар кызыгаарлаш-кынын болгаш дорамчылап, куду нөрдүр чорукту кезээ шагда ап ок-таан.

«Россиянын Совет республиказы херзженерин дең эргези эвес чо-руунуң хоойлужуттугун ис-дем-дентерин доран-на бүрүнү-биле шийрип шыкан. херзженерге хоой-лу бугуруге депу деп эргени доран-на хандырар берген» деп, Владимир Ильич Ленин Совет эрге-чагырганын эгэ үзүмдө-ле чугаалаан.

Социалист эвес күрүнелерде хер-

зженериниң үр болгаш шудуруге демиселдин соонда чедип алган поли-тиктиг эргелери — муниципалитет-терге, парламенттег сөгүруге болгаш сөгүгүткан туруп болуу эргези—ол депшилгелг болушунун болбайн аам. Ынчалзаам капиталистин чурттарда херзженериниң эр улус-биле дең эргези никин ажил-чорудулазы-ның эң чугула талазында — эконо-мика талазында боттамызан. «Бир демей ажил дээр—бир демей төлө-вир» деп принцип буржуаз демо-кратия чүс чылдар төвөгүле бар бо-луп келген Англия, Франция, Швей-цария ышаш ыдыг чурттарга безин боттанып көрбөзүн.

Совет чуртка Октябрьын Улуг революциянын соонда уаатпаанда-ла чер болган—үлөтүлүг, тран-спортка, совет албан черлеринге хер-зженерге эр кижилер-биле бир де-мей ажил дээр бир демей телеви-рини

бээр дугайында декретти үндүргөн. Үлөтүлү болгаш көдө ажил-агыг бугуругезиниң бугу азыралычче, хан-дырылганың бугу-ле черлеринче — садымге, чырыдышыныче, кадык мангалалычче дөмөк орун херзженер-ге ажиттыган. Эртемеге, лите-ратуруга, уран чүгүге херзженер көсүк чөри залеп алкан.

Совет Зелелинде чүс амыдак-чыларын—чөмөзи херзженериниң чыл?

Үлөтүрдө — дөртөн сөс. Чырыдышында — чеден. Кадык мангалалында — сөзөн ал-ды.

Совет Зелелинде 30 муң ажыг херзженер эртемни докторлары болгаш кандидаттары деп эртем ат-талды. Бирин сөс чүс херзженерин СССР-ниң Эрткен академиянын болгаш республикаларын эртемге академияларын академиктер, чингине кежигундери азы корреспон-

дент кежигундери, профессорлар бо-луп турар.

1962 чылда-ла СССР-ниң улус ажил-агыныга дээр болгаш тускай ортумак эртемниг 5,5 миллион хер-зженер ажиллап турган. Олар-нык нургулай-ла бугуругезин ко-мандирлери — бугуругелерин, цех-терин, бригадаларын, туудат участо-тарын баштап туралар.

Англиянын азы Франциянын, Ита-лиянын азы Бельгиянын заводтары-нык, фабрикаларынык, электростан-цияларынык директорларынын ара-зындан херзженерин дилзэн-даа хер-з чок. Ынааг дужаалдыг кижилер чок.

Капиталист нитилелдин амы-лы ажилдарын телзезинерин херзженериниң безин экономика уду-ругазыныче чагдалас. Экономиканы удуруп

шимчиёзшикиде амалларини удртукчулар, интеллигенцияни тевелдечилери, студентлери болгаш политикти ажиллачларни кирип турар. «Тайбани камгалаар шимчиёзшикиде де организация Сайгонда тилпти келген болгаш «аки-дура» элжур тайбани» сокаларини кийгирп турар медегидини тектизин пария удрткен. Амалларини удртукчулар кулустарини тайбани болгаш «ас-кежиини камгалаар даш демисел шимчиёзшики» де агит. организация тургуска. О. организация Сокут болгаш Мурнуу Вьетнам

Айтуу курчурлары-океан, тууган-
жылдыз, чордун ирээт, кыял-
тежиге комитеттин туусар болуп ту-
руп дугайын февралдын 28-те чарлаан.
Лапарал организмдинин базасын
ууртуктуучу Чув, 8000 ламаларын
хуралына Чув чугаалан тургаш.
партизанын элүсүн дээрге бодуну
акы-дунамаларын элүсүн ол-дур
деп медегелен.

Тайын дээр шимчээттинин аажо-
жак кабарышыкына америк ин-
тервентчилер болгаш сайгон чалча-
чак кедергес дүзүр турар. Ай сай-
гон чазакта баш бир кол ролду ой-
ноо турар. Америка Ингуз Киния ме-
дегелен. «Оз шимчээттинин чалча-
шарлар бис». Даймыны соксалдыр
ажикты агитацияна митингилери
чорударыче кыгырлп турар кандыг-
даа кижини туудуп хорузларын ай-
тып турар аждаалды чакта үндүрүн

Муруну Вьетнама дайымын соксадырынга ажыткыч кылдыр калбарган минти улусчу шиммешкини политика талазы-биле уруг ужу-дузалыг. Ол шиммешкини америк интервентилерини туружуч харыскырадыр турар.

И. БЕГЛОВ.
(Совет Эвдильянини телеграф агенттели).

УД ЧУГААЗЫ

чоокта чаа агаардан халлад тургунин буруу шапкан деп, Вьетнамнын информация агенттели дыннаткан.

Лаостун хосталдан девискээринче боттарынын агаардан халдаашкын-нарын саат чок соксадырын, бодуну шерилерини үндүрү аларын бааза. Лаоска удуз агрессия болгаш чыгыаалыг үлгүлелерини соксадырын Батышкан Штаттардан оз кетген.

тин болгаш объектилерин тударында
калы ажылдажылга. Дугайында
ССР-нй болгаш КАР-ын аразын-
да кылдыгын дугуржулганы куёс-
диринин дугайында айтыргытарын
олар чугаалажым көргөнер.

Турциянын болгаш Чехословакия-
нын аразыга бараанар солчул, са-
дыггажырынин дугайында протокол-
га Прагага ат салган, Турцияга Че-
хословакия станоктары, электромо-
торлары, дизельдерин, компрессор-
лары, немесде кезектерин, саазынын,
химикалийлерин болгаш өске-даа ба-
рааннарын садар. Турция Чехослова-
кияга колдуунда-ла көлөз ачыла-
гыч продукциянын, рудалы, чинки
үлөтүргө херектээр чиг-этти садыг-
лаар.

Кыдыр шүлү

кийн болгаш объектилерин туларынга
кадм ажлаадыда. Дугайымда
ССР-ийн болгаш КАР-ийн азын-
да кылдыгын дугуржудан жүүс-
дериниң дугайымда, алтыржылар
олар чуугаалжы көргөсөр.

Турцияны болгаш Чехословакия-
нын азынга бараанар солчул, са-
дыгдалжырын дугайымда протокол-
га Прагага ат салган, Турцияга Че-
хословакия станоктарын, электромот-
торларын, дизельдерин, компрессор-
ларын, немелде кезектерин, сазынын,
химикалийлерин болгаш өскө-дээ ба-
рааннарына сазар. Турция Чехослова-
кияга колдуунда-ла көүзө ажал-
гауыр продукциянын, руданы, чинк
үлөтүргө херектээр чыг-этти садыг-
лаар.

—

Кыдыр шулу

Нара, сарың, аң-дәз аймак иелерин
Начыдалдың караң чамы эргивес.
Кожумаа:
Денинг холдар дыңың тутчуң
Эштеңкенд
Делегейге тайбың улам чечектелир.
Өөрүшү сепкилдерин чырытканда,
Өртмөчейи сөсөрдик дег
Каастантар
Тайбың турда—амыдырал,
Тайбың турда—аас-кемин,
Чүрентериниң
Чүгүлү, чырык күзели.

Анчы, турган черинден дорт-ла
мурнуу чүкчө чорупкан. Беш кыло-

—○—

аашта
ктер

Делегейин хэрэжөөннөр
дарынга уткуру-биле кы-
болаш «КЫЗЫЛ» рестор-
Ол сорулга-биле «Улуг-
раннар дөрт кижи олурар-
рубль өртөктин кылдыр де-
Столдарга белеткээн ий-
тер кылыгыран, соок сус-
Столдарны марттын 7-де
Кежээ 17 шақта эгелээр.
«Улуг-Хем» рестораннын
ойнаар, «Кызыл» ресторан-
Рестораннарнын залдары-
биле чалап тур бис.

«НАПЫРАЛ»: «Дириглерге чага»
 «БАА-ХЕМ»: Уругларга дириг-
 10.30, 12.30, «Чаа Орлеанның ын»
 «ЕНИСЕЙ»: Уругларга дириг-ч
 амдызында дириг турда...» 12.40,
 эвес ол ынанкшыл болза» 2.40, 8.30
 «ВОСТОК»: «Олар Чөөн-чүкчө
 лары) 2.30, 5.30, «Криницы» 8.30

«НАПЫРАЛ»: «Кайыл Ахмед»
8 шақтарда.

«КАА-ХЕМ»: «Алдын дүлгүүр»
2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шақтарда.

«ВОСТОК»: «Нинжи амдызында»
шақтарда.

«Социализмни тургузуп турар боттарының угба, дунмалары-биле кады Алжирниң хераажениери тайбыңче болгаш улустарның эп-сеткил каттыштырылгасынче боттарының чүткүзүп ол хүн демдегелер» деп мегелетер оналар тургызгач.

Хой ажылының төөгүсүндө хой хары уеда хой хурагандагынын төдүр таварылга болуп келген бе? Хой ажылының база бир уулз тускай эртемдени, көдз ажылаң эртемниңиң Ленин аттыг Бүгү-өйлөк академиязының академижи А. И. Николаев ыңыне таварылгалар болуп келген дээрзин СЭТА-ның корреспондентизинг чууалган. Тарпы боозадырының аралзы-биле Романовск укасаңың хойндан тос көк бир хураганын ап турган. Ол болза эң ийнекени кемээли-дир. Ыңыне болза-даа 5—7 хураганнар — шымында ховар таварылга-дыр.

(СЭТА).

хүнийнх бодол бэлдүүлээр бажмынх
хэрэгжэн эвэн чиг сарыг шайын хай-
линдирпыл, чгчир бөлөөлмн белегт
турда, Биче-оол снлере хурн карт-
тыг кылын кыдырагшын сунгаш:
«Номчуу көрүерем! дээрн чутагажок
«...Каптагайнк карагшын
чыртыкылап,
Хамык чоңууч найырдын
быжыктырып,
Коммунизм алыс шынын
орундува
Хоор чоңуу баштап алган чоруп
ор сен...»
Бо дээрн демги хурн карттыг
кыдырааштын эвэн Биче-оол Доюн-
дүтүн «Партия дугайдына сөс» деп
шүлүтүлөн одургалар-дыр.
Дараазында крмша шүдүктү автор
Ю. А. Гагаринини асыласе ушкан хү-
үдде бижээн:
«Айга болгаш сымдастарга
динмирелдп
Хостуг угаш чалгыныннарн
шапнакчыс
Ала-чурттуу ээирлерин
кижизиктеп
Коммунистг партияга
кеттирдивис...»
Кыдырааштын хой чезирин партия
болгаш күш-ажы дугайдына шүлүк-
тер ээлээн. Шүдүктерин маадылар-
ыс Биче-оолдн чамгыс чег чуртуугу-
лары—хойжурал, калдарчылар, баш-
кылар, тараажылар.
Биче-оол Доюндун шүдүктерин беш

Марш темпиши-биле

Кый-гы бол-гаш тай-бың деп сөс

чаң-гы, лан-ган

кыр-ган ча-лыы чү-рөй-тер-ми

эр-ги-зин

Кааң дээр-ге со лаң-гы-лар

ча-йым-ма-мып,

кал та-гай-га чөп-түг тай-бың

бы-жык-сын

тай-бың тур-да а-мы-ды-рал,

Тай-бың тур-да аас ке-жин,

чү-рөй-тер-ниң чүр-лүг чы-рык

куттагылар тандуулар

кү-зе-ли кү-зе-ли

Республиканың улусту чогаалыга бажыкы тяза композиторларының тоалаңдыгын ырлары хүлүп алырын комиссияны уюрганга таастаа.

Чаа бижитиштерин ирларда бот-тыгынчир композиторлар С. Базыр-оол, К. Базан-оол, А. Омар, Чараш-оол, К. Базы-оол, В. Тетерин, О. Тутуш, К. Шакарт болгаш өске-лаа эштеринин дургутарга болгаш хорга, дустерге таарыштыр бижизин ырлары киргиз-ти. Хомуналыч болган чүс болза ырлар бижип турар бот-тыгынчир композиторлар экн аялганы бижип ала-лаа кандыр бир хөгжүм херекселдеринге (фортепианога, баянга болгаш өске-лаа хөгжүмнөргө) ыры үдөп түсүлгенин дамыташтыр, уран-чечен, теория талазы-биле шык кылдыр бижип шыдаганы, чүтө боттарын кичил аялганын бижар хере-шаа-биле чечен кылдыр бижип турары тей бооп турар.

Чамдык композиторлар чүтүе чамгыс аялга бижип алаган хирезинде өске бир бижитиштерин ырларынын аялга-лары ол-ла олтаандырып, таалай тылар аразыгга кырып, чүтө бикти (эдилетер хевирлп) өскерилетер кирип кааш, чорудуп турарын комиссия хүтүмчүлүк.

Моон ал көөрге, бистид чамдык бот-тыгынчир композиторларымыс чоңуңу мурунуга бараан ботуп, оларын уран чүтүге сонуургалын кедүрери-биле композитор деп чоңга үгелеллиг, чаагай атты чедип алыр соуруланы салган хирезинде, музыка-нын теориязы-биле хандыр таныша-рын ороладышкан турар чорукка комиссия хомуналын илереткеннер.

TC - 00092